

ОБРАЗАЦ ЗА ПИСАЊЕ ИЗВЕШТАЈА О ОЦЕНИ ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ
УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА
-обавезна садржина-

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ
<p>1. Датум и орган који је именовао комисију</p> <p>Наставно-научно веће Факултета за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду је 09.09.2019. године, одлуком број 7/8-4/7, именovalo комисију за писање извештаја о оцени докторске дисертације кандидата Иване Љубичић под насловом: “Анализа пореског оптерећења и других отежавајућих фактора за развој предузетништва у Србији”.</p> <p>2. Састав комисије са назнаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Проф. др Никола Градојевић, редовни професор, ужа научна област: Финансије и банкарство, изабран 30.09.2014.године, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду - ментор2. Проф. др Марко Царић, редовни професор, ужа научна област: мултидисциплинарна економска, изабран 20.02.2012.године, Правни факултет за привреду и правосуђе у Новом Саду, Универзитет Привредна академија у Новом Саду – председник комисије3. Проф. др Владимир Таковић, ванредни професор, ужа научна област: менаџмент и инвестиције у инжењерству, изабран 21.06.2018., Факултет техничких наука, Универзитет у Новом Саду – члан комисије
II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ
<ol style="list-style-type: none">1. Име, име једног родитеља, презиме: Ивана, Душан, Љубичић2. Датум рођења, општина, Република: 10.08.1968.године, Савски венац, Србија3. Претходно стечено звање (датум и место одбране): Мастер економиста, 14.05.2014.године, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду4. Научна, односно уметничка област из које је претходно стечено звање: Пословна економија и финансије5. Приказ стручних, научних, односно уметничких, радова (по категоријама): а) Ауторски рад из категорије M24 „Пореске олакшице за предузетнике у пољопривреди“, часопис Економика пољопривреде, бр.4-2019, Научно друштво аграрних економиста Балкана. б) Ауторски рад из категорије M52 “Иновације као фактор развоја предузетништва“, часопис Економија-теорија и пракса, Факултет за економију и инжењерски менаџмент у Новом Саду, достављена потврда о објави рада

<p>III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:</p>
<p align="center">Анализа пореског оптерећења и других отежавајућих фактора за развој предузетништва у Србији</p>
<p>IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА: Навести кратак садржај са назнаком броја страна поглавља, слика, шема, графикона и сл.</p>
<p>Докторска дисертација написана је на 244 стране и садржи 13 поглавља, 18 табела, 46 слика и 1 прилог. Литература садржи 231 наслов страних и домаћих аутора.</p> <p>Докторска дисертација садржи следећа поглавља:</p> <p>УВОД од (1-16 стране)</p> <ol style="list-style-type: none"> а. Мотивација за спровођење истраживања б. Проблем и предмет истраживања в. Циљеви истраживања г. Преглед литературе и научни допринос истраживања д. Истраживачке хипотезе ђ. Методологија истраживања е. Начин избора, величина и структура узорка ж. Резултати истраживања – примена и допринос <ol style="list-style-type: none"> 1. РЕФОРМА ПОРЕСКОГ СИСТЕМА од (17-19 стране) <ol style="list-style-type: none"> 2. ПОРЕЗИ, ЗАКони, ПОЛИТИКЕ И ПРОПИСИ од (20-37 стране) <ol style="list-style-type: none"> 2.1. Фискални инструменти <ol style="list-style-type: none"> 2.1.1. Дефиниција фискалне политике 2.1.2. Утицај пореза на алокацију производних ресурса 2.1.3. Фискално оптерећење 2.2. Порез на добит <ol style="list-style-type: none"> 2.2.1. Појам опорезивања добити 2.2.2. Опорезива добит 2.3. Појам и карактеристике парафискалитета 2.4. Пореске стопе и структура пореских прихода у Србији 2.5. Пореске олакшице 3. МАЛА И СРЕДЊА ПРЕДУЗЕЋА И ПРЕДУЗЕТНИШТВО од (38-58 стране) <ol style="list-style-type: none"> 3.1. Димензије и значај МСП и предузетника <ol style="list-style-type: none"> 3.1.1. Дефиниција предузетништва 3.1.3. Приступи предузетништву 3.1.4. Димензије предузетништва 3.2 Улога малих и средњих предузећа и предузетника 3.3. Проблеми за развој предузетништва <ol style="list-style-type: none"> 3.3.1. Пословни амбијент и правне препреке 3.3.2. Тржиште и конкурентност 3.3.3. Техничко-технолошки проблеми 3.3.4. Иновације 3.4.3. Људски ресурси 4. ЕКОНОМИЈА ЗАСНОВАНА НА ЗНАЊУ од (59-95 стране) <ol style="list-style-type: none"> 4.1. Економија знања и покретачи економије знања <ol style="list-style-type: none"> 4.1.1. Анализа односа знања и профита 4.1.2. Модел јаке или слабе државе? 4.2. Радници знања 4.3. Недовољна обавештеност о предузетништву 4.4. Развој предузетничке културе 4.5. Унапређење конкурентности привеле РС <ol style="list-style-type: none"> 4.5.1. Трошковна конкурентност 4.5.2. Индустриска конкурентност 4.5.3. Извозна конкурентност 5. МАКРОЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА И ФИНАНСИЈЕ од (96-124 стране) <ol style="list-style-type: none"> 5.1. Потреба за капиталом <ol style="list-style-type: none"> 5.1.1. Препреке изворима финансирања 5.2. Финансирање малих и средњих предузећа и предузетника

- 5.2.1 Традиционално финансирање
- 5.2.2. Алтернативно финансирање
- 5.3. Приступ изворима финансирања
- 5.4. Извори финансирања као ограничавајући фактор привредног развоја РС
- 5.4.1. Конкурентност
- 5.4.2. Иновативност
- 5.5. Програми подршке финансирања МСП и предузетника
- 6. КРИТЕРИЈУМИ СЕЛЕКЦИЈЕ ФАКТОРА ЗА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПОКРЕТАЊЕ СОПСТВЕНОГ БИЗНИСА од (125-140 стране)
- 6.1. Порез
- 6.1.1. Порез на доходак грађана
- 6.1.2. Порез на добит
- 6.1.3. Доприноси за обавезно социјално осигурање
- 6.2. Знање
- 6.2.1 Недостатак предузетничког знања и искуства
- 6.2.2. Недостатак предузетничке културе
- 6.2.3 Недовољно информисање у вези пореских прописа
- 6.3 Приступ изворима финансирања (капиталу)
- 6.3.1 Недостатак инвестиционих олакшица за улагање у бизнис
- 6.3.2 Процедура одобравања кредита
- 6.3.3 Временско трајање кредита
- 6.3.4 Недостатак бесповратних пореских кредита
- 6.4 Оперативни ризик
- 6.5. Нестабилна пореска политика
- 7. АНАЛИТИЧКИ ХИЈЕРАРХИЈСКИ МЕТОД (АХП) од (141-154 стране)
- 7.1. Дефиниција АХП
- 7.2. Хијерархија отежавајућих фактора за покретање сопственог бизниса
- 7.3. Предности и недостаци АХП
- 7.4. Оправданост употребе АХП методе за рангирање отежавајућих фактора за покретање сопственог бизниса
- 7.5. Агрегација индивидуалних оцена - одлука у групну одлуку
- 7.6. Софтвер Expert Choice- алат за доношење одлука
- 8. АНКЕТИРАНЕ ГРУПЕ од (155-168 стране)
- 8.1 Анкетиране групе у процесу одлучивања
- 8.2. Коначни рангови фактора отежавајућих околности приликом покретања сопственог бизниса
- 9. РЕЗУЛТАТИ од (169-195 стране)
- 9.1. Резултати истраживања за прву групу, потенцијални предузетници и предузетници који имају предузетничке радње, предузеће отворено до 6 месеци
- 9.1.1. Четири примарна критеријума
- 9.1.2. Кластер ПОРЕЗ
- 9.1.3. Кластер ЗНАЊЕ
- 9.1.4. Кластер ПРИСТУП ИЗВОРИМА ФИНАНСИРАЊА (КАПИТАЛ)
- 9.1.5. Кластер РИЗИК (ОПЕРАТИВНИ)
- 9.1.6. Коначни резултати прве групе
- 9.2. Резултати истраживања за другу групу, предузећа која имају сопствени бизнис дуже од пет година
- 9.2.1. Четири примарна критеријума
- 9.2.2. Кластер ПОРЕЗ
- 9.2.3. Кластер ЗНАЊЕ
- 9.2.4. Кластер ПРИСТУП ИЗВОРИМА ФИНАНСИРАЊА (КАПИТАЛ)
- 9.2.5. Кластер РИЗИК (ОПЕРАТИВНИ)
- 9.2.6. Коначни резултати друге групе
- 9.3. Резултати истраживања за трећу групу, Стручно оспособљени кадрови за подршку предузетништву
- 9.3.1. Четири примарна критеријума
- 9.3.2. Кластер ПОРЕЗ
- 9.3.4. Кластер ПРИСТУП ИЗВОРИМА ФИНАНСИРАЊА (КАПИТАЛ)
- 9.3.5. Кластер РИЗИК (ОПЕРАТИВНИ)
- 9.3.6. Коначни резултати за трећу групу
- 9.4 Упоредни приказ резултата истраживања група
- 10. ОДГОВОР НА ХИПОТЕЗЕ ИСТРАЖИВАЊА од (196-203 стране)
- 10.1. Кендалов коефицијент корелације ранга и интерпретација вредности Кендаловог коефицијента корелације
- 10.2. Доказивање хипотеза
- 11. ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА од (204-206 стране)
- 12. ПРИМЕНА ДОБИЈЕНИХ РЕЗУЛТАТА КАО ПРЕПОРУКА ЗА РАЗВОЈ ПРЕДУЗЕТНИШТВА И ПОЧЕТАК СОПСТВЕНОГ БИЗНИСА ПОТЕНЦИЈАЛНИХ ПРЕДУЗЕТНИКА од (207-210 стране)

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:

У уводном делу кандидат указује на проблеме на које наилазе предузетници приликом отпочињања сопственог бизниса у Србији.

Акцент ове докторске дисертације је стављен на финансирање МСП и предузетника у Србији, потенцијалних предузетника и предузетника који имају отворено предузеће краћи временски период, што је можда највећи проблем са којим се суочавају у почетку отпочињања пословања, као почетној фази пословно-животног циклуса, јер много теже долазе до капитала у односу на већа предузећа. Поред финансијског проблема, у Србији није развијена предузетничка култура у односу на средину у којој отпочињу сопствени бизнис, због честих промена законских регулатива, конкуренције и недовољног информисања, као и недостатаку знања и искуства како из области финансија, маркетинга тако и из области пословног менаџмента, како би доносили квалитетније одлуке. Кандидат наглашава да је став млађе популације да предузетничка култура, пословна култура у Србији не подстиче предузетнички дух. Део проблема проистиче из образовног система, слабог подстицања предузетничког размишљања и пласирања идеја младих за почетак сопственог бизниса. Постоји потреба за увођењем посебних Закона за микро, мала и средња предузећа у начину финансирања, кроз Закон о порезу на доходак грађана те да се уреде детаљнији критеријуми за паушално опорезивање, кроз Закон о порезу на добит. Такође, потребно је успоставити наставне програме за обавезно предузетничко образовање, као и медијску промоцију. Пореска политика треба да делује стимулативно на предузетнике јер су то кључни фактори за успешност, повећану конкурентност и развој предузетништва. У оквиру уводног дела кандидат дефинише мотиве, проблем, предмет и циљ истраживања, хипотезе од којих се пошло у истраживању, методе, резултате, примену и допринос истраживања.

У оквиру првог поглавља насловљеном “Реформа пореског система у Србији”, кандидат се бави дефинисањем правних облика пословања у РС, процедурама регистрације, као и факторима који утичу на пословање и продуктивност рада. Код нас је типично да су разлике у приватном сектору и државном односно јавном сектору, драстично различите у корист државног. Нарочита пажња кандидата је усмерена ка томе, да пореска реформа треба да иде у два паралелна правца: први - реформа администрације и пореског поступка и други - реформа пореске политике и пореских стопа.

Имајући у виду да се порески систем формира од стране државне власти, у другом поглављу, кандидат је приступио анализи утицаја закона, пореза, пореске политике и пореских прописа на способност предузетника и МСП да остваре пословне циљеве и постану конкурентнији на тржишту. Порески систем једне земље настаје као резултат компромиса политичких снага у друштву, потребе за изнаглажењем нових извора за финансирање јавних расхода и слично, и углавном нису резултат унапред одређеног плана.

У трећем поглављу докторске дисертације кандидат је анализирао улогу и значај МСП и предузетника, као и проблеме везане за развој предузетништва у РС, чије пословање је отежано бројним факторима и различитим оквирима за уређење рачуноводствене политике у зависности од величине правног лица.

С обзиром на чињеницу да се као последица разматрања и анализирања наведеног намеће питање финансирања МСП и предузетника у Србији, потенцијалних предузетника и предузетника који имају отворено предузеће краћи временски период, што представља можда и највећи проблем са којим се суочавају у почетку отпочињања пословања, као почетној фази пословно-животног циклуса, јер много теже долазе до капитала у односу на већа предузећа.

Разматрања кандидата у четвртном поглављу водило је ка проблему и анализирању знања, предузетничке културе и пословног самопоуздања, као и недовољној информисаности предузетника почетника, које представља битан фактор за напредак и развитак предузетништва у РС и покретање сопственог бизниса.

У Србији постоји врло изражен недостатак предузетничког знања и искуства из простог разлога што постоји неколико фактора који су онемогућили континуирано стварање предузетничке културе. Кандидат је анализирао кроз целу дисертацију факторе као што су историјски моменат, пољопривредни поседи ограничене величине, недостатак обавезних предмета предузетничке културе у школама као и проблематичан елемент недовољно информисање у вези законских прописа код предузетника почетника.

Петом поглавље кандидат је посветио анализирању потреба за капиталом, односно приступу изворима финансирања, као и програмима подршке стручних кадрова, кроз пакете мера од стране државе за унапређење мотивисаности младих за покретање сопственог бизниса.

Шестом поглавље докторске дисертације кандидат је базирано на критеријумима селекције фактора за развој предузетништва. Кандидат их објашњава приказом четири кластера (порез, знање, приступ изворима финансирања и ризик), са дванаест критеријума као отежавајуће околности за покретање сопственог бизниса. Анализа је показала да су ти критеријуми од велике важности за развој предузетништва, као и успешно управљање организацијама, одржавање виталности фирми и стварању конкурентске предности.

У седмом поглављу кандидат је акценат ставио на истраживање које је обављено применом квалитативног и квантитативног методолошког поступка применом специфичних истраживачких метода које су коришћене у

анализи пореског оптерећења и отежавајућих околности за покретање сопственог бизниса. Методе које су коришћене су:

- Метода за рашчлањивање критеријума отежавајућих фактора,
- Компаративна метода да се упореде добијени резултати рангирања експертских група и да добијени резултати дефинишу висину ранга отежавајућих фактора за почетак пословања,
- Метода испитивања да се прикупе подаци и мишљења за које је употребљена анкета и интервјуи,
- АХП метода (метода Аналитичког Хијерархијског Процеса) коришћена за поређење парова у избору отежавајућих фактора код отпочињања пословања,
- Метод сопствених вредности ЕВ (Eigenvector method) је коришћен за рачуњање вектора приоритета из групне матрице,
- АИЈ метода (Агрегација индивидуалних одлука-Aggregation of individual judgment) за групну агрегацију појединачних рангирања,
- Метода дескрипције за описивање критеријума рангирања,
- Индуктивна метода за закључивање о сагласности хијерархије критеријума на основу података добијених АИЈ, ЕВ и компаративном методом,
- Савремени метод статистичке анализе емпиријских података, који подразумева коришћење савременог софтверског пакета, софтвер за примену вишекритеријумског одлучивања, рангирања критеријума и алтернатива Expert Choice.

У осмом поглављу кандидат се бавио дефинисањем анкетираних група. Истраживање је спроведено путем електронске анкете и анкете у писаној форми и применом методе испитивања које се своди на коришћење директног интервјуа као технике испитивања. Стога испитаници (потенцијални предузетници, свршени студенти као почетници у сопственом бизнису и предузетници новоотворених радњи и предузећа, предузетници који имају отворено предузеће дуже од пет година и стручно оспособљени кадрови за подршку предузетништва) попуњавали су унапред припремљену анкету са јасно формулисаним питањима и упознали се са циљем истраживања. Разговори су обављени са великим бројем предузетника, укупно је било 148 анкетираних испитаника из све три групе.

У деветом поглављу кандидат је детаљно описао за сваку групу, да је рангирање вршено поређењем парова АХП методом, а групна агрегација појединачних рангирања је реализована АИЈ (alteration of individual judgements) методом. Рачунање вектора приоритета из групне матрице рађено је методом сопствених вредности (Eigenvector method – ЕВ). Анкете код којих је израчунат коефицијент (не)конзистентности већи од 0,1 (недоследност поређења) су искључене из истраживања.

Прво је утврђен ранг 4 критеријума, Порез, Знање, Приступ изворима финансирања, Ризик а затим критеријуми сваког од 4 кластера. Рачунање вектора приоритета може се радити помоћу неколико алата (Expert Choice). Користи се и софтвер IBM SPSS Statistics. Оба алата су на тржишту високо котирали. До рачунице се дошло и помоћу MS Excel-а. Рангирања критеријума све три групе реализовано је MS Excel-ом 2013, због формула и функција у ћелијама, што омогућава да сами реализујемо рангирање критеријума. На крају је кандидат приказао критеријуме по реду од најбитнијег до најмање битног. Ранг критеријума је важан, статистички тест је показао везу између рангова и критеријума наведених група. На исти начин је извршено код све три групе испитаника и упоредним приказом издвојени су рангови критеријума помоћу статистичког теста Кендалов коефицијет корелације рангова.

У десетом поглављу кандидат је дао одговоре на истраживачке хипотезе. Како су статистичким тестом Кендалов коефицијент корелације рангова, добијене вредности тау и П у интервалима граничних дозвољених вредности то јест да постоји статистички значајна позитивна корелација рангова отежавајућих фактора у покретању сопственог бизниса, између потенцијалних предузетника, односно предузетника који имају предузеће отворено до 6 месеци, предузетника који имају отворено предузеће дуже од 5 година и стручно оспособљених кадрова за подршку развоја предузетништва. Код све три групе испитаника прво место заузима критеријум недостатак бесповратних пореских кредита, затим недостатак инвестиционих олакшица, затим недовољног предузетничког знања и искуства а самим тим и доношења квалитетнијих одлука за самостални бизнис. Исто мишљење деле и по питању осталих фактора. То свакако указује на чињеницу, да се слажу о великој групи отежавајућих фактора (околности) који су и ограничавајући у почетним корацима пословања. Овим се нулта хипотеза прихвата, а алтернативна се одбија.

Увидом у коначне рангове доказана је друга хипотеза, нулта H_0 , из које се може закључити да порез на добит, порез на доходак грађана и доприноси за социјално осигурање нису најзначајнији отежавајући фактори при покретању сопственог бизниса, али не спадају ни у најмање значајне. Почетници у предузетништву, као и искусни предузетници и кадрови са дугим стажом, не сматрају да су доприноси и порез најзначајнији фактори који отежавају останак и развитак предузетништва. Много је важније имати финансијску подршку, предузетничко образовање, културу пословања. Млади морају бити упознати са свим законима и уредбама које државна власт поставља, да не губе мотивацију за рад. Млади нису свесни ризика који носи посао, и морају се добро информисати. Није довољно само познавање ИТ технологија, већ обавештеност и из других области, менаџмента, маркетинга и др., како би све то усавршили и наравно имати одличну комуникацију са државним службама, коју држава мора да им омогући. Тек касније настају пореске обавезе, које додатно оптерећују, кроз честе промене пореске политике које онемогућавају конкурентност на тржишту као и тежину извршавања

пореских обавеза које у почетку олако схватају, из разлога што нису довољно информисани и што су незаинтересовани. Овим се нулта хипотеза прихвата, а алтернативна се одбија.

Такође је доказана и трећа хипотеза нулта H_0 да отежавајући фактор „предузетничка култура“ заузима високе позиције значајности (трећи и четврти ранг) од стране две групе испитаника. Ове две групе су: Група Б, предузетници који имају отворено предузеће, предузетничку радњу дуже од 5 године и Група Ц, Стручно оспособљени кадрови за подршку предузетништва (лица на пословима подршке предузетницима при бироу за запошљавање, агенцијама за подршку предузетницима, регионалним канцеларијама, банкама...). Група А, потенцијални предузетници и предузетници који имају предузетничке радње, предузеће отворено до 6 месеци, не сматрају да је овај фактор на високом месту значајности (десети ранг) што указује на недовољно познавање и значај предузетничке културе од стране лица која су на почетку предузетничке каријере. Млади нису ни свесни, колико историја једне земље утиче на предрасуде када је у питању приватно власништво. Умерено предузетништво и мање занатске приватне радње морају на тржишту да се боре за опстанак, за разлику од државних. Данас је умногоме развијена свест западњачке предузетничке културе, нема реализације идеја ма колико биле добре, без подршке како државе, тако и околине. Мишљења су подељена. Искусни у послу и са дугим радним стажом, сматрају да немамо осећај за културу, док млади сматрају да им је место на пословној сцени, јер имају идеје, хоће да зараде али не у државним предузећима, већ сами. Сматрају да им искуство није потребно, имају факултетско знање, идеје, желе брзо да зараде новац, заборављају на унапређење пословања унутар предузећа као и екстерно ширење утицаја предузећа и предузетничког духа и енергије на уже и шире окружење, које доприноси и остваривању бољих међуљудских односа. Млади су, и треба да замене старије на њиховим радним местима, и с тога према анкети, тај отежавајући критеријум и није високо рангиран у њиховој групи испитаника.

VI ЗАКЉУЧЦИ ОДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

На основу спроведеног истраживања и разговора са великим бројем предузетника почетника, предузетника са вишегодишњим искуством као и стручним кадром који се баве овом тематиком а нису предузетници, издвојили су се евидентни фактори као отежавајуће околности приликом покретања сопственог бизниса. На основу овог истраживања дошли смо квантитативних, нумеричких вредности фактора као отежавајући за покретање сопственог посла, за успешност, повећану конкурентност и развој предузетништва у Србији.

Вредност добијених резултата, представља научни допринос даљем развоју предузетништва на основу кључних отежавајућих фактора. У анализи су представљени и програми подршке МСП и предузетницима, од стране Националне службе за запошљавање, као што су програм Покрени сопствени посао, фонд за развој Републике Србије (РС), финансијска помоћ за почетак пословања Старт ап Развојне агенције Србије, нефинансијска помоћ кроз обуке и менторинг, Енека програм Покрени се за посао и др. Кандидат је анализирао и колико су ови програми стимулативни и адекватни за предузетнике и МСП. Ова дисертација указује да креирање пореске политике наше земље треба да буде стимулативно за предузетнике почетнике, са јасно дефинисаним критеријумима као што су: тржишни услови пословања предузетника паушалаца, обавезно предузетничко образовање, бесплатна регистрација предузећа, бесплатне књиговодствене и административне услуге од стране бизнис инкубатора, процедуре регистрације, одобравања кредита у банкама за предузетнике почетнике, смањење пореских стопа за социјално осигурање и бесповратни порески кредити (на неограничен временски период).

Очекивани резултати су показали сличности и разлике статова три експертске групе о отежавајућим факторима за покретање сопственог бизниса и развој предузетништва у РС, и доказали да применом анкете са релативним поређењем парова критеријума Сатијевом скалом, Кендаловог непараметарског статистичког теста кроз коефицијент корелације рангова и нивоа значајности теста, методе аналитичког хијерархијског процеса (АХП) и методе агрегације индивидуалних одлука у групну (АИЈ), можемо рангирати критеријуме отежавајућих фактора код отпочињања сопственог бизниса.

Препоруке за развој предузетништва на основу овог истраживања, могле би се веома добро употребити за даљи напредак земље када би креатори политике обратили пажњу на оваква истраживања. У пракси се и даље срећемо са увођењем парафискалних намета кроз различите непореске прописе. Број се повећао у периоду од 2015. до 2016. године, а самим тим, доношење Закона о накнадама, је приоритет када је реч о реформи парафискалних намета. Овај број би, напротив, требало смањивати. Неки од механизма за започињање пословања укључују ослобађање од плаћања пореза и доприноса у периоду од годину дана. На тај начин држава подстиче започињање сопственог бизниса, што доводи до конкурентнијих МСП и запошљавања младих. За новоотворена предузећа која улажу у изградњу свог пословног простора, те у модернизацију и технологију за своју делатност, треба омогућити ослобођење од пореза у трајању од две до три године, као и у основна средства, док се она не репродукују. Реформа пореског система, треба да се прилагођава пореским обвезницима, да трошкови администрирања пореза и од стране државе и код пореских обвезника буду све мањи. То зависи од закона и ефикасне пореске администрације, кроз повећани квалитет пореских услуга и комуникацију са пореским обвезницима. Захтева се време да предузетничка моћ постане самостални друштвени феномен на глобалном нивоу, те на пољу економије и бизниса у Србији.

Нису сва друштва и средине погодне за развој предузетништва. Одређеним реформама и преокретима могу то и постати. Тако је са предузетницима почетницима у свом бизнису. Предузетништво се стиче знањем, учењем, истраживањем и иновацијама. Недовољно информисање из области менаџмента, недовољно одлучности,

креативности и предузетничког духа, стичу усвајањем нових технологија, знања и иновација. МСП заостају у примени најновијих технолошких решења, употреби друштвених мрежа и интернета, које би повећале конкурентност на тржишту. Недовољно користе савремене технологије које им омогућавају упознавање конкуренције, електронско пословање, електронску трговину. За опстанак на тржишту неопходна је њихова примена а привредницима је неопходно знање. Финансијска подршка за потенцијалне предузетнике и почетнике сопственог бизниса, нису само олакшице и бесповратна средства неопходно је креирати институције, као у случају других земаља, које ће имати за циљ да се привредници информишу преко „on-line“ информативних центара подршке МСП.

Држава би својим механизмима такође морала да обезбеди већи број бесповратних кредита за почетнике у предузетништву, да би се дошло до тога да се људи, а посебно млади људи, престану иселавати у стране земље, где перципирају стабилности предузетничке могућности као много веће.

Ограничени приступ изворима финансирања МСП је последица правне форме у којој се предузећа оснивају. Прикупљање капитала емисијом обичних или преференцијалних акција нису доступни за предузетничке радње, као извори у категорији сопствених средстава због правне форме. Ово је од апсолутно круцијалног значаја, будући да Србија има изванредан људски потенцијал који се убрзано смањује, јер директне стране инвестиције у Србији форсирају мануелни рад и пасиван приступ запослењу (рад у фабрици као у Трећем свету или у државној управи), а они који имају иноваторске и предузетничке, активне идеје, одлазе из земље, па ће можда за неколико година и за подстицаје привреди и предузетништву бити превише касно.

VII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Кандидат је на професионалан начин изучио и анализирао теоријска и примењена истраживања многих еминентних аутора у складу са предметом и циљем истраживања. Прецизно је дефинисао предмет, циљ, методе и технике истраживања, што је од нарочитог значаја за емпиријско и теоријско извођење закључака.

Кандидат је јасно поставио истраживачке хипотезе које су му помогле приликом истраживања ове актуелне и сложене проблематике отежавајућих околности приликом отпочињања сопственог бизниса као и развоја предузетништва у РС. У складу са постављеним хипотезама кандидат је анализирао све кључне факторе из области пореске политике, пореског оптерећења, финансијског подстицаја, стимулативне политике кроз пореске олакшице и бесповратне пореске кредите предузетницима почетницима.

Кандидат је прецизно приказао резултате добијене анализом фактора и критеријума за покретање сопственог посла, коришћењем статистичких метода, АХП поређењем парова кластера а потом критеријума у оквиру кластера отежавајућих околности.

Коришћењем АХП методе добијени су рангови три независна критеријума а употребом статистичког теста Кендалов коефицијент корелације рангова и вредности за доказивање хипотеза. Систематичном анализом добијених резултата, кандидат је извео закључке за унапређење предузетништва у РС.

Кандидат је користио релевантну стручну литературу коју је прецизно пописао, ставио на увид, наводећи ставове и мишљења аутора као и истраживања у вези теме.

Кандидат је уважио све сугестије и примедбе ментора и чланова комисије, у складу са расположивим подацима и систематски спровео истраживање.

На основу начина на који је кандидат тумачио и приказао резултате, комисија констатује да дисертација садржи оригиналне резултате.

VIII КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ/ДОКТОРСКОГ УМЕТНИЧКОГ ПРОЈЕКТА:
Имајући у виду предмет, циљ, постављене хипотезе и методологију истраживања докторске дисертације „Анализа пореског оптерећења и других отежавајућих фактора за развој предузетништва у Србији“, мишљења смо:
1. Да ли је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат написан у складу са образложењем наведеним у пријави теме Да. Кандидат је докторску дисертацију урадио у складу са образложењем који је навео у пријави теме.
2. Да ли докторска дисертација/докторски уметнички пројекат садржи све битне елементе Да. Докторска дисертација садржи све битне елементе. Садржај и квалитет докторске дисертације је у складу са важећим стандардима.
3. По чему је докторска дисертација/докторски уметнички пројекат оригиналан допринос науци, односно уметности Научни допринос је постигнут доказивањем постављених истраживачких хипотеза као валидних, те се на основу овог рада дошло до поузданих квантитавних података у области која није на овај начин истраживана, а веома је важна тема за економску будућност РС. Оригиналан допринос у науци огледа се у препорукама за креирање стимулативне пореске политике за предузетнике почетнике, са јасно дефинисаним критеријумима као што су: тржишни услови пословања предузетника паушалаца, обавезно предузетничко образовање, бесплатна регистрација предузећа, бесплатне књиговодствене и административне услуге од стране бизнис инкубатора, процедуре регистрације, одобравања кредита у банкама за предузетнике почетнике, смањење пореских стопа за социјално осигурање и бесповратни порески кредити (на неограничен временски период). Кандидат је применом анкете са релативним поређењем парова критеријума Сатијевом скалом, Кендаловог непараметарског статистичког теста кроз коефицијент корелације рангова и нивоа значајности теста, методе аналитичког хијерархијског процеса (АХП) и методе агрегације индивидуалних одлука у групну (АИЈ), рангирао критеријуме отежавајућих фактора код отпочињања сопственог бизниса, код три различите експертске групе и показао начин на који предузетници могу да се развијају на тржишту и побољшају своје пословање, а самим тим и развој предузетништва у РС. Истраживање докторске дисертације обезбедило је сазнања за нека даља истраживања из ове области и допринеће академском, приватном и јавном сектору.
4. Недостаци докторске дисертације/докторског уметничког пројекта и њихов утицај на резултат истраживања Комисија није уочила недостатке.
IX ПРЕДЛОГ:
На основу укупне оцене докторске дисертације/докторског уметничког пројекта, комисија предлаже:
Да се докторска дисертација Иване Д. Љубичић, под називом „Анализа пореског оптерећења и других отежавајућих фактора за развој предузетништва у Србији“ прихвати, а кандидату одобри јавна одбрана.

ПОТПИСИ ЧЛАНОВА КОМИСИЈЕ

Проф. др Марко Царић – председник комисије

Проф. др Никола Градојевић – ментор

Проф. др Владимир Ђаковић – члан комисије

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.